

पहरी जातिको सामाजिक-आर्थिक अवस्था: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको
स्नातकोत्तर तह द्वितीय बर्षको आशिक
आवश्यकता परिपूर्तिका लागि समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागमा प्रस्तुत शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
सीता घिमिरे
कक्षा रोल नं १५७/२०६८
परिक्षा रोल नं २८२२५६
त्रि.वि. दर्ता नं. ९-१-४३-२१४-९८

२०७३

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग, स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि पहरी जातिको सामाजिक-आर्थिक अवस्था: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन शिर्षकको शोधपत्र सीता घिमिरेले मेरो सल्लाह र निर्देशनमा तयार गर्नु भएको हो । निजको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....
(शोधपत्र निर्देशक)

डा. मनहरि ढकाल

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग, स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सीता घिमिरेद्वारा प्रस्तुत पहरी जातिको सामाजिक-आर्थिक अवस्था: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन शिर्षकको शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

विभागीय प्रमुख

(प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे)

बाह्य परीक्षक

डा. टीकाराम गौतम

शोध निर्देशक

(डा. मनहरि ढकाल)

मिति: २०७३/०२ /

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत 'गोदावरी नगरपालीका वडीखेलका पहेरी जातीको सामाजिक र आर्थिक अवस्था सम्बन्धी एक समाजशास्त्रीय अध्ययन' शिर्षकको शोधपत्र तयारीका क्रममा स्वीकृति प्रदान गरिदिनु हुने समाजशास्त्र विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डेज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसैगरी यस शोध कार्य गर्ने अवसर प्रदान गरेकोमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय, समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग, किर्तिपुर परिवारप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्नो अत्यन्त व्यस्तताका बावजुद पनि आवश्यक मार्ग निर्देशन, सुझाव, सल्लाह, सहयोग र अमूल्य समय दिनुहुने आदरणीय गुरु डा. मनोहरी ढकालज्यू प्रति हृदय देखि नै कृतज्ञता व्यक्त गर्न चाहन्छु । अध्ययन क्षेत्रका सम्पूर्ण उत्तरदाता महानुभावहरुमा अमूल्य समय दिई जानकारी प्रदान गरिदिनु भएकोमा कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । उहाँहरुको सुक्ष्मदृष्टि, हौसला र प्रेरणाको परिणाम हो यो शोधपत्र । यसैगरी मेरो जीवनका हरेक पाईलामा उत्साह र उर्जा प्रदान गरी मलाई यस अवस्थामा ल्याउने मेरा बाबा तारानाथ घिमिरे तथा आमा स्व. मायादेवी घिमिरे प्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । यो शोधकार्य पूर्ण गर्न निरन्तर सल्लाह, सुझाव र प्रेरणा दिने मेरा साथीहरुप्रति पनि म कृतज्ञ छु । त्यसैगरी त्रिभुवन विश्वविद्यालय किर्तिपुरमा अध्यापनरत सम्पूर्ण गुरुहरु प्रति पनि कृतज्ञ छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा निरन्तर सहयोग र प्रेरणा प्रदान गरी कम्प्युटर टाईपिङ्ग, सेटिङ्ग र प्रिन्टिङ्गमा सहयोग गर्नुहुने मेरा श्रीमान् श्री केशरी प्रसाद भट्टप्रति पनि हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । अन्तमा यो शोधपत्र तयार गर्नको लागि तथ्याङ्क र सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने विभिन्न सरकारी/गैह्र सरकारी संघ संस्थाहरु लगायत ललितपुर जि.वि.स. र गोदावरी नगरपालीका प्रति पनि हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

सीता घिमिरे

रोल्लं. १५७/२०६८ र २०६९

परीक्षा रोल्लं. २८३२१७

त्रि.वि. दर्ता नं. ९-१-४३-२७४-९८

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग,

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, किर्तिपुर

<u>क्र.सं.</u>	<u>बिषयसूची</u>	<u>पेज नं.</u>
	अध्याय एक: परिचय	१
१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	३
१.२	समस्याको कथन	३
१.३	अध्ययनका उद्देश्यहरू	५
१.४	अध्ययनको औचित्य, उपयोगिता तथा महत्व	५
१.५	अध्ययनको सीमा	६
	अध्याय दुई: साहित्यको पुनरावलोकन	६
२.१	पहरी जातीको उत्पत्ति	७
२.२	पहरी जातिको परिचय	८
२.३	नेपालमा जात जातिको वर्तमान अवस्था	९
२.४	आदिवासी तथा जनजातिको विकासमा चालिएका कदमहरू	१०
२.५	वर्तमान तेह्रौँ योजना (आ.व. २०७०/७१-२०७२/७३)मा भएका नीति तथा कार्यक्रमहरू	१२
	अध्याय तीन: अनुसन्धान पद्धति	१३
३.१	अनुसन्धान ढाँचा	१३
३.२	जनसंख्या, नमुनाको आकार र नमुना छनौटको प्रक्रिया	१३
३.४	तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोतहरू	१३
	३.४.१ प्राथमिक स्रोत	१४
	३.४.२ द्वितीय स्रोत	१४
३.५	तथ्याङ्क सङ्कलनका तरिका तथा औजारहरू	१४
३.६	तथ्याङ्क विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण	१५
	अध्याय चार: पहरी जातीको लोक जीवन	१६
४.१	जनसांख्यिक विश्लेषण	१६
४.२	धर्मको प्रकृति	१६
४.३	जन्म संस्कार	१७

४.४ न्वारन संस्कार	१७
४.५ ब्रतवन्ध संस्कार	१८
४.६ मृत्यु संस्कार	१८
४.७ चाडपर्वहरू	१९
अध्याय पाँच: पहरी जातीको सामाजिक स्थिति	२०
५.१ परिवारको प्रकृति	२०
५.२ परिवारको आकार	२०
५.३ सामाजिक पक्षमा देखिएका परिवर्तनहरू	२१
५.४ सामाजिक परिवर्तनले प्रभाव पारेका क्षेत्रहरू	२३
५.५ स्वास्थ्यको अवस्था र उपचार गर्ने विधिहरू	२४
अध्याय छ: आर्थिक अवस्था सम्बन्धि विश्लेषण	२५
६.१ पारिवारिक मुख्य पेशा तथा आम्दानीका स्रोतहरू	२५
६.२ कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन	२६
६.३ आम्दानी, खर्च र खर्चका क्षेत्रहरू	२९
६.४ नपुग खर्चको व्यवस्थापन	३१
६.५ पुख्यौलि पेशामा परिवर्तन	३२
६.६ कृषि उत्पादनमा प्रविधिको प्रयोग	३३
६.७ घर जग्गा माथिको स्वामित्व	३४
६.८ अचल सम्पत्तिमाथि महिलाको स्वामित्व	३५
६.९ घरायसि उपभोग्य सुविधाहरूको स्थिति	३५
अध्याय सात: सारांश र निष्कर्ष	३७
७.१ सारांश	३७
७.२ निष्कर्ष	३९
सन्दर्भ सामाग्रीहरू	४१

तालिकाको सूचि

तालिका नं. ४.१	नमुना छनौटमा परेका घरधुरी र उनिहरूको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण	१६
तालिका नं. ४.२	धर्मको प्रकृति	१७
तालिका नं. ५.१	परिवारको प्रकृति	२०
तालिका नं. ५.२	परिवारको आकार	२१
तालिका नं. ५.३	सामाजिक सांस्कृतिक संस्कारमा आएको परिवर्तनहरू	२२
तालिका नं. ५.४	सामाजिक सांस्कृतिक परिवर्तनले प्रभाव पारेका क्षेत्रहरू	२३
तालिका नं. ५.५	विरामी पर्दा उपचार गराउने विधि तथा स्थान	२४
तालिका नं. ६.१	पेशाका तथा आम्दानीका मुख्य स्रोतहरू	२५
तालिका नं. ६.२	अन्नवालि उत्पादन गर्ने र नगर्ने घरधुरिहरू	२६
तालिका नं. ६.३	तरकारी उत्पादन गर्ने र नगर्ने घरधुरिहरू	२७
तालिका नं. ६.४	फलफुल उत्पादन गर्ने र नगर्ने घरधुरिहरू	२७
तालिका नं. ६.५	दुध उत्पादन गर्ने र नगर्ने घरधुरिहरू	२७
तालिका नं. ६.६	मौरिपालन गर्ने र नगर्ने घरधुरिहरू	२८
तालिका नं. ६.७	पशुपालन गर्ने र नगर्ने घरधुरिहरू	२८
तालिका नं. ६.८	उत्तरदाताको वार्षिक आम्दानिको स्तर	२९
तालिका नं. ६.९	वार्षिक खर्चको स्तर	३०
तालिका नं. ६.१०	परिवारले गर्ने खर्चका क्षेत्रहरू	३१
तालिका नं. ६.११	नपुग खर्चको गर्जो टार्ने विकल्पहरू	३२
तालिका नं. ६.१२	पुख्र्यौलि पेशामा आएको परिवर्तन	३३
तालिका नं. ६.१३	कृषि उत्पादनमा प्रयोग गरिने औजार	३४
तालिका नं. ६.१४	घर जग्गामाथिको स्वामित्व	३४
तालिका नं. ६.१५	अचल सम्पति माथि महिलाको स्वामित्व	३५